

ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Број: _____
Датум: _____
Београд, Господара Вучића бр. 50

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ,
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа факултета безбедности бр. 667/24 од 17.12.2013. године, именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидата мр Велибора Лалића под насловом „Злочини мржње у Босни и Херцеговини“, у саставу:

1. проф. др Слађана Ђурић, председник
2. проф. др Желимир Кешетовић, члан
3. проф. Др Бранислава Поповић-Ћитић, члан и
4. доц. др Младен Милошевић, члан

Комисија је проучила достављени рукопис докторске дисертације и Наставно-научном већу подноси следећи

РЕФЕРАТ
О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

Велибор Лалић је рођен 26.02.1973. године у Козарској Дубици, Босна и Херцеговина. Завршио је Средњу школу унутрашњих послова у Загребу 1991. године. На Вишој школи унутрашњих послова у Земуну дипломирао је 1994. године и стекао звање правника у органима унутрашњих послова. Дипломирао је на Правном факултету у Бањој Луци 1999. године. Магистрирао је 2007. на Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци, Одсек за социологију, одбранивши магистарски рад под називом *Трговина људима у Босни и Херцеговини – узроци, стање и социјалне последице*.

У периоду од 1994. до 1996. године био је запослен у Центру за образовање кадрова МУП-а Републике Српске, а од 1996. до 1998. радио је као инспектор за сузбијање општег криминалитета у Сектору криминалистичке полиције Центра јавне безбедности Бања Лука. Од 1998. године запослен је у Амбасади Сједињених Америчких Држава у Босни и Херцеговини, канцеларија у Бањој Луци.

Мр Велибор Лалић је стручни сарадник Европског дефендологија центра у Бањој Луци и члан редакције часописа *Дефендологија*, теоријско-стручног часописа за питања заштите, безбедности, одбране, образовања, обуке и оспособљавања. Такође, сарадник је међународног удружења „*International Police Executive Symposium*“ (IPES),

са седиштем у САД. Учесник је више семинара и међународних конференција из области криминологије и безбедности у земљи и иностранству. Објавио је једну ауторску монографију и више стручних и научних радова из области криминологије и безбедности у домаћим и међународним научним часописима и зборницима радова.

Велибор Лалић је објавио следеће радове:

А) монографију:

Лалић, В. (2007). *Трговина људима у Босни и Херцеговини*. Бања Лука: Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања.

Б) поглавља у књигама или зборницима радова:

Vejnović, D., Lalić, V. (2005). Bosnia and Herzegovina Police Force. In D. Das & M. Palmiotto (Eds.), *World Police Encyclopedia*. (pp. 113-119) New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Lalić, V. (2007). The Emergence of Trafficking in Women and Children in Bosnia and Herzegovina: A Case Study. In O.N.I. Ebbe & D. Das (Eds.), *Trafficking in Women and Children: International Perspectives on Child Labor, Debt-Bondage, Forced Prostitution, Sexual Slavery, and Slave Labor* (pp.109-126). New York: Routledge, Taylor& Francis Group.

Vejnović, D., Lalić, V., Šikman, M. (2009). Private Security in Bosnia and Herzegovina. In D. Das & G. Cordner (Eds.), *Urbanization, Policing and Security: Global Perspectives* (pp. 389-403). New York: Taylor& Francis Group.

Šikman, M., Lalić, V. (2013). A New Concept of the Police and Policing in Republika Srpska (Bosnia and Herzegovina). In Meško, M., Fields, C., Branko Lobnikar, B., Andrej Sotlar, A. (Eds.), *Handbook on Policing in Central and Eastern Europe* (pp. 287-303). New York: Springer.

Лалић, В. (2009). Утицај сиромаштва на стање трговине људима. *Зборник радова*. Бања Лука: Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, стр. 251–261.

Лалић, В. (2010). Парадигма различитости ми наспрам они, између насиља и толеранције, *Зборник радова*. Бањалука: Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, стр. 22–31.

Lalić, V., Šikman, M., Kešetović, Ž. (2010). Hate Crimes Control in Post-conflict Bosnia and Herzegovina. *Policing in Central and Eastern Europe: Social Control of Unconventional Deviance*, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, pp. 158–161.

Вејновић, Д., Лалић, В. (2009). Друштвене промјене и безбједност и заштита са тежиштем на детективску дјелатност. Бања Лука: Факултет безбједности и заштите, стр. 280–289.

Лалић, В. (2014). Социолошки аспекти злочина из мржње у Босни и Херцеговини. У: Кривична дјела почињена из мржње: изазови регулирања и процесуирања у БиХ. Сарајево: Аналитика, у штампи.

В) Приручници и монографске студије:

Вејновић, Д., Бојанић, В., Лалић, В., Хелдић, Е., Риђић, Д. (2008). *Млади, школа и превенција социјално неприхватљивих понашања*. Бања Лука: Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања.

Вејновић, Д., Тривуновић, Ј., Матијевић, М., Ђокић, П., Вртовец, З., Лалић, В., Шикман, М., Перко, Ј., Ђукић С. (2008). *Детективска дјелатност – теоријски и практични аспекти по стандардима Европске уније*. Бања Лука: Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања.

Вејновић, Д., Лалић, В., Грбић, Н., Павловић, Г., Понорац Т. (2011). *Политичка култура и говор мржње у Босни и Херцеговини*. Бања Лука: Европски дефендологија центар.

Г) Чланци објављени у научним часописима:

- Лалић, В. (2003). Реформа безбједносног сектора у БиХ. *Дефендологија*, 6(13-14), 77-91.
- Vejnović, D., Lalić, V. (2005). Community Policing in a Changing World – Case Study of Bosnia and Herzegovina. *Police Practice & Research, An International Journal*, 6(4), 363-373.
- Лалић, В. (2007). Трговина људима у Босни и Херцеговини – локална парадигма глобалног феномена. *Дефендологија*, 10(19-20), 151-160.
- Лалић, В. (2008). Трговина људима у историји људског рода. *Дефендологија*, 11(21-22), 155-162.
- Лалић, В., Кешетовић, Ж. (2009). Антропологија сексуалне експлоатације. *Темид*, 9(1), 17-33.
- Лалић, В., Радовић, Н. (2009). Сузбијање трговине људима – практични аспекти и дилеме. *Дефендологија*, 14 (25-26), 27-40.
- Радовић, Н., Лалић, В. (2009). Осврт на прикупљање података о трговини људима. *Безбедност*, 51 (3), 133-144.
- Радовић Н., Ђурђевић, З., Лалић, В. (2011). Трговина људима као криминална активност организованих криминалних група. *Дефендологија* 14(29-30), 31–39.
- Палмиотто, М., Вејновић, Д., Лалић, В. (2012). Рад полиције на спрјечавању етнички мотивисаног насиља на фудбалским утакмицама у Босни и Херцеговини. *Дефендологија* 15(32), 19-32.
- Лалић, В., Кешетовић, Ж. (2012). Мобинг у међународним односима. *Војно дело*, 30-45.

Кандидат је учествовао у реализацији три научно-истраживачка пројекта, а са излагањима је учествовао на бројним међународним и домаћим научним и стручним конференцијама и семинарима.

Докторска дисертација Велибора Лалића под називом „Злочини мржње у Босни и Херцеговини“ написана је на 478 страна и садржи следеће целине: *Увод*, *Теоријски део* (Појмовно одређење злочина мржње, Теоријска објашњења злочина мржње, Злочини мржње у савременом свету), *Истраживачки део* (Методолошки оквир истраживања, Босна и Херцеговина – друштвено-политички и историјски контекст, Злочини мржње у савременој Босни и Херцеговини, распрострањеност и карактеристике) и *Закључна разматрања*. На крају је приложен списак коришћене *литературе*, који садржи 213 референци, а кандидат засебно даје *попис анализираних институционалних докумената и извештаја*: Уједињених нација (6), Организације за европску безбедност и сарадњу (8), институција Савета Европе и Европске уније (6), статистичких агенција (5), Министарства унутрашњих послова (10), правосудних институција (9), Министарства иностраних послова САД (7), невладиних и других организација (6), *правних извора* (47) коришћених за потребе истраживања, као и анализираних *медијских садржаја* (36). Дисертација такође садржи и *Прилоге*: статистички прегледи стања криминалитета у Босни и Херцеговини, табеле са карактеристикама испитаника интервјуисаних у овом истраживању, примењене водиче за интервјуисање, транскрипте интервјуа, као и пет судских пресуда.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Увођење концепта злочина мржње, као релативно нове истраживачке парадигме у криминологији, омогућило је један другачији начин истраживања старог проблема – својственог у већој или мањој мери свим друштвима, без обзира на географске, политичке, економске или културне разлике. Појам злочини мржње прво је уведен у

кривично законодавство и правосудну праксу, а затим се криминологија суочила са изазовом да га дефинише, научно уобличи и да понуди одговоре на бројна нерешена концептуална питања. У савременој литератури концепт злочина мржње се афирмисао као подручје криминолошких и социолошких истраживања, а само мањи број аутора оспорава његову теоријску и практичну утемељеност. С обзиром на специфичан мотив извршења и последице, злочини мржње су се издиференцирали као посебан облик криминалитета.

У најширем смислу, предмет докторске дисертације јесте епистемолошко преиспитивање и критичка оцена социолошког, криминолошког и кривичноправног одређења концепта злочина мржње, као и увид у манифестовање овог феномена у конкретном друштвено-историјском контексту Босне и Херцеговине. Да би проучио тако постављен предмет, кандидат је спровео темељну анализу досадашњих сазнања о истраживаном феномену, а која су стицана у различитим научним дисциплинама. Кандидат је такође спровео опсежно емпиријско истраживање манифестација овог сложеног феномена у постконфликтној Босни и Херцеговини.

Како би адекватно операционализовао истраживани феномен, кандидат је узео у обзир и теоријска и позитивно-правна одређења. Посебан проблем у операционализацији садржаја феномена био је садржан у чињеници да у кривичном законодавству Босне и Херцеговине ова проблематика још увек није на јединствен начин уређена. Наиме, како кандидат шире образлаже, злочини мржње представљају концепт, посебну врсту дела извршених из специфичних побуда, а не конкретно кривично дело унутар кривичног закона. То могу бити насилничка и имовинска кривична дела или било које друго кривично дело. Да би се радило о концепту злочина мржње, потребно је да извршено дело представља кривично дело по одредбама кривичног закона и да је мотив извршења мржња или предрасуда, што и разликује ова кривична дела од других. Извршилац је са намером изабрао жртву због њене припадности одређеној друштвеној групи, тј. изабрао ју је због неке заједничке заштићене карактеристике попут расе, језика, религије, националне или етничке припадности или неког другог заједничког обележја.

Међутим, кандидат се у одређењу садржаја истраживаног феномена не руководи само његовим правним одређењем. Иако је законодавац експлицитно предвидео мотив мржње или предрасуде по основу припадности раси, нацији, вери и др., кандидат проблематизује питање шта је са кривичним делима за која мотив није експлицитно наведен, већ се из бића кривичног дела јасно види да је реч о кривичним делима чију етиологију можемо сагледавати у друштвеним антагонизмима и сукобима између друштвених група које почивају на другачијим културним вредностима. То су, на пример, кривично дело спречавања повратка избеглица, кривично дело ометања верских обреда и кривично дело повреде слободе изражавања националне припадности. Такође се намеће дилема на који начин третирати поједина кривична дела из групе кривичних дела против равноправности човека и грађана. Код ових кривичних дела групни заштитни објект је равноправност човека и грађана, што представља темељно уставно начело у свим савременим правним системима. Ако се некој особи ускрати или ограничи неко уставом загарантовано право, или ако се неком дају привилегије због

припадности раси, боји коже, националној припадности, вероисповести, полу или неком другом обележју, дилема је да ли се у тим случајевима ради о злочинима мржње.

Кандидат сугерише неопходност контекстуалног приступа који подразумева детаљну анализу друштвених и историјских специфичност Босне и Херцеговине, као и актуелног стања људских права које, по многим извештајима, није задовољавајуће. Због свега реченог, кандидат се одлучује да у одређењу појма злочина мржње сагледава социолошки и социјално-психолошки контекст у којем се ова кривична дела врше. Тек примена обухватног социолошког, социопсихолошког, али и правног оквира омогућава довољно широк увид у истраживани феномен. Из тих разлога, у одређењу шта се све сматра злочинима мржње кандидат је пошао од следеће радне дефиниције:

Злочини мржње су кривична дела – најчешће је реч о насилним и деструктивним актима против људи и имовине који могу имати различите правне квалификације, а који имају битна заједничка социолошка и социјално-психолошка обележја – да су последица антагонизама и сукоба различитих друштвених група (које карактеришу другачији друштвени идентитети) и да су извршиоци тих аката мотивисани мржњом или предрасудама према одређеној – према њиховим мерилима антагонистичкој – друштвеној групи. Злочини мржње су механизми застрашивања, потчињавања и контроле друштвених група, које почивају на другачијим културним вредностима.

Из оваквог одређења истраживаног феномена постаје јасно да је појам злочина мржње комплексан јер обухвата широк спектар заштићених карактеристика. Међутим, у складу са историјским специфичностима и актуелним друштвеним збивањима, кандидат се одлучио да ужи предмет истраживања фокусира само на истраживање обима и начина манифестовања националне и верске мржње, који су доминантни облици овог феномена у Босни и Херцеговини. Други видови злочина мржње нису детаљније истраживани. Истраживање феномена злочина мржње у Босни и Херцеговини обухватио је временски период од завршетка рата (1992–1995) до 2012. године.

Циљеви овог истраживања, осим сазнајних који су се односили на концептуално преиспитивање овог феномена у теоријској равни, посебно су фокусирани на испитивање следећих димензија злочина мржње: њихове распрострањености и обележја у Босни и Херцеговини, испитивање начина манифестовања овог феномена, као и институционалних капацитета органа формалне друштвене контроле за одговарајуће реаговање у односу на злочине мржње.

3. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ОД КОЈИХ СЕ ПОЛАЗИЛО У ИСТРАЖИВАЊУ

Будући да је истраживање доминантно експлоративног карактера, а примењени истраживачки приступ квалитативни, кандидат се водио следећом генералном хипотезом: „Босна и Херцеговина је кризно, постконфликтно, вишенационално и вишерелигијско друштво у коме су национални и верски антагонизми и сукоби присутни у значајној мери. Посматрајући шире, они су последица онога, што би могли назвати *парадигмом различитости* или концептом друштвених подела заснованом на

некритичком односу према себи и другоме – културно другачијем – и нетолеранцији, дискриминацији, и насиљу који су резултат такве перцепције стварности. У таквом амбијенту друштвена стварност се тумачи селективно, идеолошки и некритички. Латентни друштвени сукоб у Босни и Херцеговини пројектује се са симболичке на друштвену раван. Национално и верски мотивисано насиље генерише нове националне и верске антагонизме и продубљује постојеће, у условима када институционални капацитети за контролу злочина мржње у Босни и Херцеговини још увек нису довољно развијени“.

Генералну хипотезу кандидат операционализује кроз следеће тврдње:

- Злочини мржње су присутни у друштву Босне и Херцеговине
- Друштвени актери у Босни и Херцеговини (историјски, политички, економски, социјални и културни) утичу на распрострањеност злочина мржње,
- Институционални капацитети у Босни и Херцеговини нису адекватни да спрече, процесуирају и контролишу злочине мржње.

У основи, постављени хипотетички оквир је потврђен, а посебан квалитет овог истраживања јесте управо генерисање читавог низа хипотеза које се у даљим истраживањима могу проверавати, од претпостављене семантичке неадекватности синтагме „злочини мржње“, преко упућивања на посебне теоријске оквире за које се претпоставља да би имале адекватан експланаторни потенцијал.

4. КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Већ је из структуре дисертације очигледно да је кандидат обухватио све теме значајне за расветљавање и објашњење феномена злочина мржње, не само у Босни и Херцеговини, него и у другим срединама у којима се јавља овај облик криминалног понашања. Структура по поглављима указује на подесну рашчлањеност и прегледност материјала који је изложен.

У *Уводу* докторске дисертације кандидат указује на значај истраживања злочина мржње као веома комплексног феномена, који је недовољно теоријски утемељен и емпиријски неистражен, и тек недавно уведен у правосудну праксу у Босни и Херцеговини. Кандидат наводи да истраживање злочина мржње у дисфункционалној земљи као што је Босна и Херцеговина, где је неповерење према другом и другачијем *modus vivendi*, представља посебан истраживачки изазов.

У *Теоријском делу* дисертације кандидат се бави појмовним одређењем злочина мржње, анализира постојећа теоријска објашњења и даје приказ стања злочина мржње у савременом свету.

У поглављу „Појмовно одређење злочина“ кандидат најпре приказује основна одређења злочина мржње, анализира досадашња настојања око дефинисања овог појма, затим даје преглед резултата значајнијих истраживања о карактеристикама извршилаца и жртава злочина мржње.

У поглављу „Теоријска објашњења злочина мржње“ приказана су теоријска сазнања различитих научних дисциплина о општим одређењима мржњом мотивисаног

насиља. Кандидат даје преглед савремених социолошких и криминолошких схватања овог феномена и критички се осврће на њихове потенцијале да овај феномен објасне. Кандидат анализира домете културно-историјског приступа, теорије модернизације, теорије друштвене промене, структуралну тезу, а детаљније приказује поставке теорија друштвене контроле, теорије аномије, теорија поткултура, теорије етикетирања, критичке, нове криминологије, као и миротворачке криминологије.

Поглавље „Злочини мржње у савременом свету“ подељено је у две целине: „Распрострањеност злочина мржње“ и „Друштвена контрола злочина мржње.“ У овом поглављу кандидат је дао приказ општих трендова злочина мржње у савременом свету. У оквиру сегмента о друштвеној контроли злочина мржње обрађују се нормативно-правни и институционални аспект. Кандидат анализира конвенције, декларације и друге документе Уједињених нација, Савета Европе, Европске уније и Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) и приказује нека искуства правног регулисања ове проблематике у националним законодавствима. У наставку је дат преглед најзначајнијих институција које се баве овим питањима, приказане су њихове надлежности и организациона структура. Такође је описана методологија праћења стања и извештавања, као и сарадња са другим међународним и невладиним организацијама. Након приказа релевантних међународних институција које се баве злочинима мржње, кандидат даје осврт на улогу полиције, правосудних органа, васпитно-образовних институција, политичких елита и масовних медија у спречавању и сузбијању злочина мржње.

Истраживачки део састоји се од следећих поглавља: Методолошки оквир истраживања, Босна и Херцеговина – друштвено-политички и историјски контекст, Злочини мржње у савременој Босни и Херцеговини, распрострањеност и карактеристике.

У поглављу „Методолошки оквир истраживања“ кандидат детаљно операционализује предмет и циљеве истраживања и аргументује хипотетички оквир. Искрпно су приказани коришћени изворе података, који су у случају овог истраживања, обухватили широку евиденцију генерисану из научних и стручних радови, правних извора, различитих типова институционалних извора, статистичких извештаја, документације министарстава унутрашњих послова, судских архива, обимне документације међународних институција и невладиних организација, те медијских приказа злочина мржње. Поред тога, кандидат описује изворе података који су непосредно стварани за ово истраживање, углавном применом различитих типова интервјуа, као и учесничким посматрањем.

У поглављу „Босна и Херцеговина – друштвено-политички и историјски контекст“ приказани су основни социодемографски показатељи и дат је краћи преглед институција које се у оквиру својих надлежности баве спречавањем и сузбијањем злочина мржње. Такође, сагледана је парадигма различитости у Босни и Херцеговини, тј. концепт друштвених подела заснован на некритичком односу према себи и другоме – културно другачијем – и нетолеранцији, дискриминацији и насиљу који су резултат такве перцепције стварности. У том контексту сагледане су неке историјске и друштвене противречности које генеришу националну и верску мржњу и

нетрпељивост. Након тога следи преглед нормативно-правног оквира за регулисање злочина мржње у Босни и Херцеговини, уз анализу међународних правних инструмената који се односе на ову проблематику. Првенствено су то конвенције Уједињених нација и Савета Европе које је Босна и Херцеговина потписала и ратификовала. Након тога дат је приказ одредаба уставног и кривичног права Босне и Херцеговине. У том смислу анализирани су одредбе које се односе на заштиту људских права и слобода садржаних у Уставу Босне и Херцеговине и ентитетским уставима Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Такође је извршена анализа кривичног законодавства која обухвата идентификацију кривичних дела која се, с обзиром на кривичноправна обележја, могу категорисати у злочине мржње. У оквиру тога извршена је компарација кривичноправних одредаба садржаних у различитим кривичним законима у Босни и Херцеговини.

У поглављу „Злочини мржње у савременој Босни и Херцеговини, распрострањеност и карактеристике“ приказани су резултати емпиријског истраживања злочина мржње у Босни и Херцеговини. Текст је систематизован у шест целина, а то су: Друштвено окружење и генерална слика међунационалних односа, Распрострањеност злочина мржње, Структура злочина мржње, Карактеристике злочина мржње, Последице злочина мржње и, на крају, Друштвена контрола злочина мржње.

Најпре се констатује да су национална и верска мржња, било отворене или латентне, у значајној мери присутне у босанскохерцеговачком друштву. Дубље разумевање ових феномена, како кандидат сугерише, захтева прецизну анализу сложених међунационалних и верских односа, првенствено историјских, географских, демографских и других друштвених чинилаца. Кандидат образлаже налаз да се национално и верски мотивисано насиље дешава чешће у национално и верски хетерогеним срединама него у хомогеним, а посебно су предиспонирана подручја у која се вратило расељено и избегло становништво током рата (1992–1995). Анализом богате искуствене евиденције прикупљене за потребе овог истраживања, кандидат приказује најдоминантније појавне облике злочина мржње у Босни и Херцеговини, процењује њихов обим, изводи најзначајније обрасце манифестовања. Детаљно су приказана дела: убиства, изазивање опште опасности (експлозије, употребе ватреног оружја, паљевине), насилничко понашање (насиље у спорту и поводом спорта, насиље за време верских церемонија, туче, оштећење имовине (оштећење верских објеката, оштећење надгробних споменика, оштећење приватне имовине), увреде и претње, силовање, те случајеви помешаних мотива и погрешне перцепције.

У тексту о карактеристикама злочина мржње приказани су резултати истраживања који се односе на рањиве групе (повратници, припадници мањинских етничких група), напади на припаднике мањинских верских заједница (Јеховини сведоци, адвентисти, вехабије). Кандидат анализира и време извршења злочина мржње, јер на основу анализе прикупљених података уочава да се одређени обрасци понашања понављају, тј. да се злочини мржње и инциденти чешће дешавају у специфично време. Након тога следи приказ резултата истраживања који се односе на извршиоце ових кривичних дела. Обрађено је питање екстремистичких група, а дат је и приказ

извршилаца по типологији Левина и сарадника: извршиоци злочина мржње из забаве и узбуђења, „реакционари“ или „браниоци“, „осветници“, „мисионари“.

Кандидат сумира налазе који се односе на последице злочина мржње у Босни и Херцеговини и закључује да су оне су вишеструке (психолошке, социолошке, безбедносне и сл.) и имају крајње негативне импликације на друштво у целини. Оне воде националној и верској хомогенизацији, поларизацији, нетрпељивости и отвореној мржњи и насиљу.

Важан сегмент ове дисертације јесте поглавље у којем се процењују капацитети постојећих институција за адекватну друштвену контролу злочина мржње. Рад полиције на спречавању и сузбијању злочина мржње анализиран је на три нивоа: макронивоу – стратегије деловања на нивоу министарстава унутрашњих послова, мезонивоу – имплементација стратегија деловања у нижим организационим јединицама, као и микронивоу – рад полицијских службеника на терену. Након тога се анализира квалитет сарадње полиције са медијима и јавношћу у вези с овом проблематиком. Резултати истраживања о раду правосуђа приказани су кроз анализу практичних проблема у доказивање мотива мржње, а стање судске праксе илустровано приказом неколико процесуираних случајева злочина мржње. Кандидат посебно образлаже потребу стручног оспособљавања полицијских службеника, тужилаца и судија, како би се успоставила ефикасна друштвена контрола злочина мржње.

У *Закључку* дисертације кандидат даје синтетички преглед резултата теоријског и емпиријског истраживања, и сумира главне резултате у вези с постављеним циљевима истраживања. Теоријском анализом и емпиријском провером идентификовани су битни елементи појма, који треба да чине теоријски јасну и емпиријски употребљиву дефиницију феномена. Емпиријски налази истраживања могли би понудити одређене општије увиде у обрасце манифестовања истраживаног проблема. Поред резимирања главних налаза испитивања феноменолошких аспеката истраживаног феномена, кандидат у *закључку* даје јасан и богат социолошки увид у друштвене процесе који генеришу националну и верску мржњу у Босни и Херцеговини.

5. ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Иако је тематика злочина мржње веома актуелна у светској литератури, ваља рећи да на овим просторима до сада није показан адекватан научни интерес, те је постојала реална потреба за једним овако опсежним истраживањем. Комисија је сагласна у оцени да је докторска дисертација кандидата мр Велибора Лалића пружила значајне резултате у смислу расветљавања узрока злочина мржње, као и откривања механизма који доводе до овог типа конфликтног и девијантног понашања. Кандидат је пружио богат синтетички увид у екстензивна теоријска промишљања овог феномена у више научних дисциплина и критички проценио експанаторне потенцијале релевантних теоријских објашњења.

Са друге стране, широк и обухватан истраживачки захват, омогућио је кандидату да битно унапреди познавање феноменологије овог типа злочина у Босни и Херцеговини као постконфликтном подручју где су *злочини мржње* саставни део

историје, друштвене свести и праксе. Злочини мржње генеришу нове националне и верске антагонизме те тако постају константна безбедносна претња трајном миру у Босни и Херцеговини. Иако је ово истраживање првенствено експлоративног карактера, синтеза изведених налаза нуди богату основу за искуствено уопштавање и објашњење истраживаног феномена. Овим истраживањем су расветљени кључни феноменолошки аспекти истраживане појаве, те је тако омогућено упоређивање резултата истраживања прикупљених у, безбедносном и културном смислу, специфичном окружењу са резултатима истраживања која су спроведена у другим земљама. Сви налази су изведени из импозантне искуствене евиденције довољно систематичне и обухватне да омогући увид у друштвену условљеност ових кривичних дела, њихову распрострањеност, карактеристике и реакцију органа формалне друштвене контроле.

Злочини мржње уједно представљају и битан практични друштвени проблем, који утиче на безбедност државе, појединих друштвених група и појединаца. Резултати овог истраживања стога могу бити од значаја, не само у даљим проучавањима феномена злочина мржње, него и у активностима локалних, националних и међународних институција и органа које се баве заштитом људских права, сузбијањем криминалитета и превентивним мерама на унапређењу укупног социјалног амбијента. Ова дисертација, захваљујући својој мултидисциплинарности и свеобухватности, успешно спаја теоријски и практични ниво безбедносних студија.

Докторска дисертација кандидата мр Велибора Лалића представља добру основу за будућа компаративна и динамичка проучавања овог феномена. На оригиналан начин је документована, описана и обрађена обимна грађа која сведочи о природи националних и верских односа и стања у друштву генерално, у једном, критичном периоду, послератном периоду, све до 2012. године, укључујући и историјски осврт на значајна друштвена дешавања и процесе. Такође, дисертација омогућава јасније разумевање природе и карактера друштвених (националних и верских) конфликта, и омогућава јасније социолошко разумевање националних и верских односа у Босни и Херцеговини. Осим што пружа значајан допринос социолошко-криминолошком истраживању врло актуелног проблема, допринос докторске дисертације *Злочини мржње у Босни и Херцеговини* кандидата мр Велибора Лалића је драгоцен и за подручје студија безбедности, јер истраживани феномен представља значајно безбедносно питање, и услов мира и стабилности у Босни и Херцеговини. Природа истраживаног проблема, као значајног облика антагонизма и безбедносне претње је детаљно описана и указано је на институционалне слабости да се овом проблему адекватно приступи.

6. ЗАКЉУЧАК

На основу увида у завршену докторску дисертацију кандидата мр Велибора Лалића „Злочини мржње у Босни и Херцеговини“, Комисија констатује да је кандидат успешно обрадио постављену тему. Предмет и циљеви истраживања су адекватно постављени, теоријски и методолошки оквир рада кохерентни и утемељени на релевантним научним достигнућима и савременој емпиријској пракси. Кандидат је у потпуности следио одобрену структуру на коју је сагласност дало Наставно-научно веће Факултета безбедности и Стручно веће Универзитета у Београду.

Вођена мултидисциплинарним приступом, дисертација „Злочини мржње у Босни и Херцеговини“ представља савремен, актуелан и оригиналан допринос научним сазнањима у ширем дијапазону научних дисциплина (студије безбедности, социологија, криминологија, теорија конфликта). Такође, примењен широки методолошки захват, који је подразумевао вишегодишњи теренски рад у посконфликтним заједницама, као и секундарну анализу тешко доступне институционалне грађе, ову дисертацију квалификује као узор истраживањима која ће се спроводити у небезбедним и институционално недовољно развијеним срединама.

На основу свега изложеног, имајући у виду квалитет, значај, добијене резултате и остварени научни допринос, Комисија даје позитивну оцену докторске дисертације и Наставно-научном већу Факултета безбедности Универзитета у Београду

ПРЕДЛАЖЕ

да прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидата мр Велибора Лалића, под насловом „Злочини мржње у Босни и Херцеговини“ и одобри јавну одбрану.

У Београду, 12.01.2014.

КОМИСИЈА

проф. др Слађана Ђурић, председник

проф. др Желимир Кешетовић, члан

проф. др Бранислава Поповић-Ћитић, члан и

доц. др Младен Милошевић, члан